

LÉNÁRT FERENC

A titkosszolgálatok¹ és napjaink biztonsági hatásai²

Napjaink Magyarországnak szembe kell néznie a világ globalizálódásával, az új biztonságpolitikai és stratégiai problémákkal, azok súlyos „hozadékával”, különösen az egyre terjedő regionális fegyveres konfliktusokkal, az energiaválsággal, a terrorizmus nemzetközivé válásával, a menekültáradat és a gazdasági migráció növekedésével. Ehhez válaszlépésként szükségszerű – a nemzeti érdekek szerint kialakított – erősebb, hatékonyabb, állami és államok feletti hatalmi összefogásokat, adminisztratív szerveződések létrehozni és működtetni. Mindezek nemcsak a világban zajló forrongásra, történelmi, világvallási, kulturális, pszichoszociális stb. kérdésekre adnak választ, de a nemzeti (politikai-ideológiai, társadalmi-kulturális, gazdasági, katonai) törekvéseket, humanitárius értékek megvalósulását tudják befolyásolni, hanem képesek regionális (EU), sőt nemzetközi szinteken a nemzetek feletti intézmények önálló irányítására, befolyásolására.

Kétségtelen, hogy a globalizáció rossz irányba befolyásolja az adott nemzetek biztonságát, de egyben erősíti is őket, amikor elősegíti a nemzetközivé válásukat, az erősebbek kiemelkedését, a technikai-technológiai lehetőségeik, erőfőlényük megvalósítását és a fejlődést.

A napjaink figyelmének fókuszába kerülő regionális fegyveres konfliktusok, az energiaválság, a nemzetközi terrorizmus, a gazdasági migráció viszont épp a nemzeti, regionális (EU, egyéb térségek), de akár a nemzetközi biztonság erősödése ellen fejtik ki hatásukat. Azok bizonytalanságot, kiszámíthatatlanságot, az eltérő eszmék, vallások, kultúrák keveredését okozzák, illetve a fejletlenebb, elmaradott szokásokhoz, hagyományokhoz való ragaszkodásuk okán az erőszakos cselekedetekbe torkollást segítik elő.

Szükséges-e mindezekre a hazai titkosszolgálatoknak reagálniuk?

¹ Tágabb értelemben a titkosszolgálatok a hazai, állami érdekből és célból létrehozott, titkosszolgálati műveletek alkalmazására törvényben felhatalmazott [polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok belső és külső (fedett) operatív szervei, rendőrség, Terrorelhárító Központ, ügyészség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal stb.] biztonsági szervek; e biztonsági szervekkel együttműködő szervezetek; az „árnyék-titkosszolgálatok”; a külföldi partnerszolgálatok, továbbá a titkos műveleti munkában együttműködő, közreműködő külföldi szervek, személyek.

² Biztonsági hatás a fenyegetés, a veszély (kockázat).

A nemzeti identitás fennmaradása érdekében mindenképpen szükséges reagálni erre, másrésztől viszont nem. Kell, hogy az emberiség, a fejlett világ erősebb, magabiztosabb legyen, másrészt viszont azért nem kell, mivel a emberiség mindenoldalú tudományos és technikai fejlődése, a piacgazdaság és a politika formálódása nehezen képzelhető el a globalizáció, a biztonsági stratégiák megújuló alkalmazása nélkül. A globalizáció, a regionalizáció és a belpolitikai reakció csak együttesen kezelve értelmezhető, ami végső soron az egész emberiség fejlődését szolgálja. Másrésztől viszont a védekezés igenis szükségszerű, a befogadó államok alapvető biztonsága miatt törvényszerű, hiszen épp a legutóbbi, több emberáldozatot is követelő terrorista akciók, sőt az Iszlám Állam (ISIS) egyre erősödő erőszakosabb cselekményei miatt is igazolt az összefogás.

Érték- és érdekalapú biztonság

Hazánkban továbbra is kiemelt és megőrzendő érték a demokrácia, a stabil jogrendszer, a függetlenség, az egyén és a gazdaság szabadsága, az emberi és szabadságjogok tiszteletben tartása, az állampolgárok jólétének és biztonságának elősegítése, a nemzet szellemi javainak és azonosságtudatának megőrzése.

Országunk biztonsága immár elválaszthatatlanul összefonódik szövetségeseink, továbbá az országot körülvevő államok biztonságával, amelynek megtartását elsősorban a politika, illetve a különféle kapcsolati rendszerek (gazdaság, kultúra stb.) útján is egyengeti, természetesen – a szinte teljesen átalakított – biztonsági és védelmi (katonai) rendszerünk mellett is.

A hazánk biztonságpolitikájába beépülő főbb biztonsági érdekek a következők:

- a demokrácia, a stabil jogrendszer, a függetlenség, a jogállamiság, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok érvényesülése;
- hazánk, illetve a közeli és távolabbi térségünk államainak stabilitása, gazdasági, társadalmi fejlődése és integrációja;
- a nemzetközi béke és a biztonság elősegítése, megőrzése;
- a szövetségi rendszerben betöltött szerepünk, a közös fellépés erősödése;
- a határon túli magyarság jogainak széles körű érvényesítése, nemzeti fejlesztése.

Természetesen e téren Magyarországnak van tennivalója, hiszen szövetségi kötelezettségeinket vállaltuk, miközben – elsősorban szűkös gazdasági lehetőségeink miatt – nehezen teljesítjük őket.

Hazánk a NATO, illetve az EU tagjaként a közép-európai régió olyan tagállamává vált, amelyben a demokrácia, a jogállamiság, az emberi és szabadságjogok közösségi értéket képviselnek. Mindez szilárd és megfelelő biztonsági helyzetet teremt az ország számára is. Valószínűsíthető, hogy közvetlen katonai és/vagy hagyományos fenyegetés, agresszió kockázatával legfeljebb csak középtávon kell számolnunk. Mindennek ellenére – mint az euroatlanti térség más államai is – hazánknak új fenyegetésekkel, új veszélyekkel (kockázatokkal), új próbatételekkel is szembe kell néznie, ezek „kezelése”, az ezekhez való „alkalmazkodás” kizárólag egyeztetett össznemzeti és nemzetközi fellépéssel, együttműködéssel valósítható meg.

Magyarország biztonságát azonban a hidegháború utáni teendők, és a megerősödő, globális és regionális méreteket öltő kölcsönös függőség továbbra is befolyásolja. Talán épp e szempontból értékelhető jelentősnek NATO-tagságunk, a külső fegyveres támadás esetére. Mivel a biztonságunkat fenyegető veszélyek kapcsán – elsősorban – nem külső fegyveres támadással kell számolnunk, így hosszabb távon a stabilitásteremtő erőinket, lehetőségeinket a szövetségi célok megvalósítására is összpontosíthatjuk. Ezt a célt szolgálhatná az EU-ban a közös hadsereg felállítása. Ez persze azt is jelent(het)i, hogy nemzeti hadseregünk helyett csak a közös EU-hadsereg maradna meg. Ez országunk közösségi szerepét tovább erősítené.

Az alapvető *értékeinkhez* (biztonság, szuverenitás, demokrácia, jólét) kapcsolódó legfontosabb *érdekeink* (nemzeti lét, fennmaradás és identitás) *képviselete*, érvényre juttatása különböző, nem hagyományos külpolitikai-diplomáciai technikákat kíván meg. Épp ezért fontos az olyan hatékony biztonsági stratégia, amelyben tükröződnek mindazon ellenlépéseink, amelyek túlmutatnak a hagyományos katonai-polgári, külföldi-belföldi, nemzeti-regionális-globális kategóriákon. Az aktuális politikai céloknál megfogalmazódhat az a változat is, amely szerint a nemzeti érdekek megelőzhetik az értékeinket. Erre jó példa egyrészt kereskedelmi téren a 2014 és 2015 fordulóján bekövetkező hazai körülmény, hogy egy-egy biztonsági ellenőrzésen átesett személynél a többször kimutatott nemzetbiztonsági kockázati tényezőt „felülírta” a nemzeti-gazdasági érdek; másrészt pedig hogy az energetikai nagyberuházásainkat nemzetbiztonsági kockázati tényezőre hivatkozva (terrorfenyegetettség, energetikai kiszolgáltatottság) az unió igyekszik megvédeni. Ezért a deklarált energiagazdasági biztonságunk megőrzése folyamán figyelmet kell fordítani

– az ország energetikai biztonságát veszélyeztető, azt befolyásoló magyar, de különösen a nemzetközi „jelenségekre”;

- a magyar fűtőanyag- és energiaellátás biztosításában jelentős szerepet betöltő vállalatok működésére, gazdasági hátterükre;
- a magyar nemzeti energiastratégia végrehajtását befolyásoló folyamatokra;
- a magyar stratégiai gáztározók megszerzésére irányuló ellenséges külföldi szándékokra;
- továbbá a kormányzati szerepvállalással létrejövő beruházások, fejlesztések, megvalósulásának kockázataira (offshore stb.).

A XXI. század második évtizedében a Magyarországot érintő kihívások, a rájuk való reakciók természete – részben a tudomány és a technológia szupergyors fejlődése³, a térségünket érintő fegyveres konfliktusok, energiaválságok, a terrorizmus határokon átívelő volta, hazánk immár menekült-célszínhelyi jellege következtében – lényegesen megváltozott. A próbatételek kezelésére az új technológiák integrált alkalmazását erősen korlátozzák a gazdasági lehetőségeink, ennek ellenére nálunk is szükségszerűen megjelentek az ellenük való védekezés új formái. Ezek között a legradikálisabb a (stratégiai) információs hadviselés, amelynek több típusával találkozhatunk attól függően, hogy ki és mi ellen használjuk. Az ellene való védekezés nagy figyelmet kíván. Ezért szükséges megteremteni a magyar egységes kiberbiztonságot, ezt érintően az értékelés-elemzés módszereinek kidolgozását, nemzetközi kapcsolati rendszer szélesítését, az egységes fogalmi rendszer alkalmazására való áttérés megteremtését stb.

Míg a hidegháború időszakában egyrészt a szovjet veszély, másrészt a bipoláris szuperhatalmi vetélkedés a biztonsági stratégiánk folyamatosságát, rutinszerű állandóságát igényelte, addig mára – a jelentősen mérséklődő globális méretű katonai fenyegetés, egyszersmind az energiaválság, a terrorizmus, a növekvő (gazdasági) menekültáradat miatt – a nemzeti biztonsági stratégiánk és a nemzeti katonai stratégiánk folyamatos és állandó módosítását követeli meg.

Szövetségesek és versenytársak

A reális és potenciális *fenyegetések elleni hatékony fellépés* a politikai, gazdasági, technikai-technológiai, katonai és társadalmi feltételek adott együtteséből vezethető le. Kiinduló általános tényezők: a magyar nemzeti érdekek szempontjából hátrányos körülmények mérlegelése és a változó intenzitású

³ Az Egyesült Államok két új világhklasszis szuperszámítógépet fog építeni. Fizikai Szemle, 2015/2., 70. o.

konfliktusok kiváltó okainak elemzése az államok indítékainak feltárásával, a potenciálisan szemben álló felek képességei, szándékai, tervei, akarata, pillanatnyi döntése előrejelzésével. Éppen ezért – a megváltozott nemzetközi körülmények folytán – hazánk alkalmazott biztonság- és védelem- (katona-) politikája az egyes országokat a szerint kategorizálja (minősíti), hogy érdekeik mennyire esnek egybe a magyar érdekekkel, illetve mennyire osztják értékeinket, milyen minőségben és mértékben lehet rájuk számítani szövetségesként, versenytársként, vagy szemben álló (ellenség, ellenfél, ellenérdekelt) félként.

A stratégia nemzeti megközelítésén túl egyre nagyobb figyelmet érdemel a transznacionális konfliktusok széles spektruma: a békefenntartás, a korlátozott helyi és regionális konfliktus, a nukleáris, vegyi és biológiai fegyverek, a rakéatechnikák, valamint más kulcstechnológiák elterjedése (prolifерáció), a nemzetközi terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem, a szervezett bűnözés, a gazdasági menekültáradat és a migráció. Ez is alátámasztja, hogy hazánk számára egyáltalán nem közömbös a világ nagy civilizációit (Egyesült Államok, Oroszország, Kína, Európa stb.) érintő globális háborúk, pénzügyi és gazdasági válságok kialakulásának lehetősége és veszélye. Mindezek kezdeti formáját és hatását a közelmúltban hazánkban is érezhettük. Ilyen háborút, válságokat gyakran egy mind nagyobb méreteket öltő, a különböző civilizációjú csoportok vagy országok közösségi konfliktusa közötti „törésvonal” idézheti csak elő, amelyben különböző fejlettségű, kultúrájú civilizációkat képviselő csoportok harcolnak egymással.

Egyidejűleg továbbra is számolnunk kell a biztonságunkra ható, több országot, nemzetet is átfogó biztonsági kockázatokkal. Annál is inkább, mivel a külső, belső biztonsági kockázatok közötti – korábban oly egyértelmű – határvonal napjainkra eltolódott, összemósódott. Hazánknak az új fenyegetések, veszélyek (kockázatok) kezelésére, megfelelő ellenlépések megtételére a szövetségesi egyeztetések, együttműködések által nyílik nagyobb lehetősége.

Hazánk – immár teljes jogú NATO- és EU-tagországgént – joggal számíthat a szövetség tagjait megillető területi épség, politikai függetlenség és biztonság szövetségesi garanciáira. Mínderre – hazai és globális erőforrásaink, lehetőségeink szűkössége, korlátozottsága miatt – szükségünk is van. A NATO békeidőben, háborúban – elsősorban a biztonságpolitikai érvei és lehetőségei által, másodsorban katonai ereje folytán – megfelelő elrettentő és megelőző erőt, katonai védelmi képességet nyújt a tagjainak. A szövetség katonai és növekvő politikai súlyánál fogva – a hagyományos védelmi feladatok és lehetőségek mellett – egyre nagyobb szerepet tölt be mind a regionális, mind a glo-

bális válságok, konfliktusok kezelésében. Ugyanakkor a NATO-nak – lévén hogy államok érdekközösségén alapuló szervezet, illetve egyéb okok miatt – több esetben korlátozott a szerepe, lehetősége. Napjainkban azonban megvan rá az esély, hogy ezt a képet az orosz birodalmi (hatalmi) törekvések gyökeresen átrendezik.

Hazánk a NATO, illetve az EU közös kül- és biztonságpolitikája adta lehetőségekre egyre inkább, növekvő mértékben számíthat és építhet. Természetesen a közös kül- és biztonságpolitika erősítésében hazánk is tevékeny részt vállal, ez által a hazai kezdeményezések is nagyobb hangsúlyt kapnak.

Szövetségesi kapcsolatunkban kiemelt jelentőségű az Egyesült Államok és hazánk kapcsolatának alakulása. Szinte biztosra vehető, hogy az Egyesült Államok mind a NATO, mind a terrorizmus elleni nemzetközi harc vezető országa. Épp ezért is Amerika hazánk – közösségi kötelezettségvállalásában is jelentős – kiemelt szövetségese.

A már említett világméretű (globális), illetve regionális transznacionális konfliktusok széles spektruma, a globalizáció, a pénzügyi-gazdasági válságok kiteljesedése, egyre gyakoribbá válása által új biztonsági kockázatok is megjelentek, amelyek hazánk és szövetségeseink környezetét és biztonságát is nagymértékben befolyásolták.

A kihívások rendszere⁴

A globális veszélyek

Globális viszonylatban próbatételt jelentenek a katonai konfliktusba sodródás esélyének, illetve azok számának növekedése; az energiválság; a nemzeti és nemzetközi terrorizmus; a tömeges migráció; a kontinenseken átívelő „népvándorlás”; a globális természeti, civilizációs veszélyforrások (például felmelegedés, lehülés, ivóvíztartalékok); az instabil, belső válságokkal küszködő országok számának növekedése; a válságok nemzeti gazdaságokra való hatásának erősödése; az ABC-fegyverek és hordozóeszközök illegális terjedésének fokozódása; a pénzügyi instabilitás globális terjedése, hatásának fokozatos növekedése; az információs társadalom új, ez idáig nem ismert kihívásai és azok hatásmechanizmusának, befolyásának erősödése; környezeti, egészségügyi veszélyek.

⁴ A titkosszolgálatok külső és belső (jogi) normáiban, (műveleti, működési stb.) szabályzataiban, a joganyagokban, a szakirodalomban a veszélyek rendszerezési elve; a veszélyek elnevezései – azok jellegének megfelelően – eltérhetnek.

Hazánknak a globális kihívások mellett, illetve azokkal együtt – a Független Államok Közössége országaiban, és kissé távolabb a Közel- és a Közép-Kelet térségében, Kelet- és Közép-Európában, Kelet- és Délkelet-Európában – kell regionális teendőkkel számolnia.

A regionális kockázatok

Regionális viszonylatban próbatételt jelentenek a terrorizmus; a fegyveres konfliktusok; az energiabiztonság; a kiberbiztonság; a tömeges menekültáradat és gazdasági migráció; a pénzügyi biztonság; a válságba került régió, ország belső instabilitása; a közép-európai, kelet-, délkelet-európai, a közel- és közép-keleti térség, a Független Államok Közösségének országai, a mediterrán térség sajátos helyzetét tükröző konfliktusok erősödése, szélesebb körű megjelenése; a természeti és ipari katasztrófák; a környezeti és környezetbiztonsági problémák eszkalálódása; az egészségügyi veszélyek; az élelmiszerbiztonság; a szervezett bűnözés; a kábítószer-kereskedelem és a szélsőséges csoportok.

A lokális (belső) kockázatok

Hazánkban azonban – a globális, regionális veszélyek mellett – úgynevezett lokális (belső) kockázatokkal továbbra is számolni kell. Határainkon belül megjelent és egyre nagyobb méreteket, jelentőséget szerzett a gazdasági-politikai migráció, a menekültkérdés, a szervezett bűnözés, a kábítószerterjedése, a pénzügyi-gazdasági bűncselekmények, a feketegazdaság és korrupció, a politikai és vallási szélsőségek, továbbá a demográfiai próbatételek.

A szakma és a tudományos szakirodalom úgynevezett másodlagos nemzetbiztonsági kihívásokat is megkülönböztet⁵.

Globális, regionális és nemzeti biztonsági stratégiák

A világban fegyveres konfliktusokkal, a terrorizmus világméretű erősödésével, a politikai és gazdasági bevándorlási hullám széles körűvé válásával, az energiaválsággal számolnunk kell, így napjainkban számos ország újragondolja és átalakítja biztonsági stratégiáit. Így a változó nemzetközi körülményekhez igazodva Európában, Amerikában, Ázsiában az átalakuló – bizton-

⁵ Hetesy Zsolt: Másodlagos nemzetbiztonsági kihívások. Hadtudomány, 2013/1–2., 23–29. o.

ságpolitikára és katonai alapelvekre épülő – biztonsági stratégiák közötti hasonlóságok szaporodnak és a lényegi különbségek csökkennek, azok összehangolása – a szerző előző munkáiban történt többszöri hangsúlyozása mellett⁶ – egyre inkább szükségszerűvé válik. Egységes követelmény, hogy az egyes országok biztonsági stratégiája – a rá jellemző nemzeti sajátosságok mellett – alapvetően tartalmazza az adott ország középtávú politikai, gazdasági, katonai és társadalmi célkitűzéseit, továbbá kiemelten a külső és belső biztonság szempontjából fontos értékeket, az állam által érvényesítendő érdekeket. Az átalakuló stratégiák megnevezik, feltárják és rangsorolják az adott országot, a lakosságot fenyegető veszélyeket és válságokat, azok kialakulásának lehetőségét, valamint a gyakorlatban is használható elvi módszert annak a fenyegető veszélyek elhárítására és megoldására. Mindezen célok eléréséhez a nemzeti biztonsági, valamint a katonai stratégia meghatározza a felhasználható eszközöket és a leginkább érintett állami szervezetek feladatát, a szövetség lehetőségeit, vizsgálja a rendelkezésre álló erőforrásokat, amelyeket mozgósítani képes az előbbieik kezelésére.

Magyarország nemzeti biztonsági stratégiája, nemzeti katonai stratégiája szerint – hasonlóan, mint a kelet-közép-európai demokratikus államok többségében – a biztonság átfogó és oszthatatlan. A nemzeti biztonsági stratégia, a nemzeti katonai stratégia, illetve az ágazati stratégiák a hagyományos politikai, nemzeti és a katonai biztonságon túl magukban foglalják a rendvédelmi, rendészeti, katasztrófavédelmi, gazdasági, pénzügyi, társadalmi, technológiai, információs, a környezeti és a közbiztonságot, továbbá az emberi és kisebbségi jogi, energiabiztonsági, valamint közegészségügyi elemeket is.

A Magyarország biztonságát és védelmét veszélyeztető fenyegetések kivédésére megfelelően felkészülni, a megelőző vagy válaszlépések (akadályozás, korlátozás, „bomlasztás”, megszakítás és megszüntetés) megtételére csak komplex, hosszabb időtávra érvényes, a nemzeti biztonsági stratégiára, nemzeti katonai stratégiára épülő ágazati *nemzetbiztonsági* (polgári és katonai titkosszolgálati) *stratégia* birtokában van lehetőség. E stratégiának magában kell foglalnia a titkosszolgálati érdekek legfontosabb tételeit, az ezzel kapcsolatos célkitűzéseket, elsősorban politikai, gazdasági és katonai vonatkozásban, továbbá a célok elérésének lehetőségeit és a cselekvés tervezett és irányított módjait.

⁶ Izsa Jenő: Javaslatok a nemzetbiztonsági/titkosszolgálati stratégia kidolgozásához. Hadtudomány, 2007/1.

A gyakorlati nemzetbiztonsági (titkosszolgálati) stratégia kialakításakor rendszerszerűen

- ismerni kell az ország biztonsági és védelmi (katonai) érdekeit, céljait;
- ki kell dolgozni azokat a részfeladatokat, amelyek a biztonságpolitikai érdekek megvédésének céljait szolgálják;
- vizsgálni és reális képet kell alkotni a világban végbemenő politikai, gazdasági és katonai változásokról;
- fel kell ismerni és dokumentálni kell a biztonságot fenyegető jelenlegi és lehetséges katonai és nem katonai válságokat, konfliktusokat, ezek nem kezelésének következményeit;
- pontosan meg kell határozni azon államok (esetleg vezetőinek) a körét, amelyek (akik) Magyarország érdekeit sértik és veszélyeztetik;
- vizsgálni szükséges – a politikai, gazdasági, szociális, katonai és más területek vonatkozásában – az ország belső helyzetét, politikai, demokratikus fejlődésének folyamatát, legfontosabb eredményeit, a meglévő problémákat;
- figyelembe kell venni a hatályos nemzeti biztonsági stratégia és a nemzeti katonai stratégia releváns rendelkezéseit.

Magyarország biztonsága szorosan összefügg a szűkebb és a tágabb nemzetközi környezet, valamint a szövetségeseink biztonságával, amelyet az euroatlanti térség fejlett, demokratikus, szuverén országainak érték- és érdekközösségén alapuló közös cselekvése szavatolhat, tarthat fenn. A hidegháború befejezése óta fokozottan érvényesül a biztonság oszthatatlanságának elve. Egyetlen állam sem érezheti magát biztonságban, ha figyelmen kívül hagyja a globalizáció folyamatát, valamint régiója és szomszédjai elvárt biztonsági igényeit. Egy már kialakult válsághelyzet hatással lehet a térség többi államára, sőt számos olyan veszélyforrást is generál, amelynek hatása globális, és amelynek kezelése meghaladja egy-egy ország képességeit.

A titkos információgyűjtő és adatszerző tevékenység mint a hírszerzés, felderítés és elhárítás alapja

Az információgyűjtés és adatszerzés jelentősége

Hazánk biztonsága szempontjából kiemelt jelentőségű a külső és belső komplex biztonsági veszélyekkel kapcsolatos információk és adatok megszerzése, vagyis a nemzeti érdekek és értékek alapján folytatott információgyűjtés és adatszerzés. E tekintetben szükségszerű, hogy tudjunk a világ, a régióknak min-

den kisebb-nagyobb fejlődési tendenciájáról, előre nem látott eseményeiről és jelenségeiről, az esetlegesen kialakuló belső válságokról, konfliktusokról, amelyek hatással lehetnek Magyarország biztonságára. Ehhez a titkos hírszerzés és felderítés mellett szabadon rendelkezésünkre áll a nyílt, elektronikus-optikai felderítés teljes vertikuma. Ez aránylag kevés kockázattal jár, illetve ezek az erőforrások a szisztematikus, de mégsem kompromittáló információgyűjtést és adatszerzést teszik lehetővé. A nyílt forrásból származó információk és adatok jelentőségét az adja, hogy volumenében ez a legnagyobb, az információk és adatok megszerzése egyszerűbb, legális, alacsony kockázattal jár, egyszersmind tudományos és elemző tapasztalati háttérrel való vizsgálódás és értékelés kemény fegyver lehet, és messze túlmutat a megszerzésének alacsony kockázatán. Hazánknak – saját felderítő műhold hiányában – korlátozott a lehetősége a szükséges stratégiai, taktikai és technikai jellegű információk, adatok megszerzésére. E hiányt – szövetségi reláció által – az Európai Uniónak kellene pótolnia. Az uniónak kellene hogy legyen az amerikai CIA-éhoz hasonló hatékony intézményrendszere azért, hogy az előtte álló új komplex biztonsági feladatokat – különösen a jelenleg legjelentősebbnek ítélt ukrán válságot, a terrorizmust, a tömeges migrációt, a gazdasági menekültáradatot, „népvándorlást”, energiaválságot – új megjelenési formájában kezelhesse. Mindehhez – természetesen az amerikai-európai egyeztetések után – egységes információgyűjtő és adatszerző koncepcióra, a vélemények hatékony cseréjére és egységes fellépésre, azaz a kezelendő biztonsági hatások elleni egységes fellépés érdekében a jelenleginél szorosabb és hatékonyabb partnerszolgálati együttműködésre van szükség.

A titkosszolgálatok együttműködése

Napjainkban a NATO-t és az Európai Uniót olyan biztonságpolitikai változások érik, amelyek új helyzetet teremtettek, ezekre reagálniuk kell, alkalmazkodniuk szükséges. Ezek érintik a tagállamok titkosszolgálatait is. A kölcsönösség és partnerség elve alapján a tagállamok együttműködő titkosszolgálati között – különösen a fegyveres konfliktusok, a nemzetközi terrorizmus elleni hatékony fellépés, a gazdasági migráció, az energiaválságok, az unió határainak védelme érdekében – a szakmai kapcsolatot új alapokra kell helyezni, azokat erősíteni szükséges.

Az egyesült államokbeli, a londoni, a madridi, a párizsi, a lyoni, a tunézi-i terrortámadások is erősítették a NATO, az EU tenni akarását a terrorizmus

elleni közös és hatékony fellépésre, az antiterrorista együttműködésre. Mind ezen lépések megtételét tovább erősítette a gazdasági migráció felerősödése, továbbá az az új „helyzet”, hogy terrorakciókat bármely tagországban bármely tagország „áttérő-átálló” állampolgára is végrehajthat. E készség várhatóan nagyobb lendületet ad az EU-tagállamok titkosszolgálatai közötti – a korábbihoz képest hatékonyabb és érdemibb – hivatalos és informális véleménycseréjének a közös biztonsággal kapcsolatos kérdésekről, a jelenleg „csekélyebb” szintű kölcsönös tájékoztatásnak és tapasztalatok átadásának, továbbá a kölcsönös katonai segítségnyújtásnak is. Bár az európai központi hírszerző ügynökség felállítására ez idáig nem került sor, az uniós csúcstalálkozók (például Brüsszel) egyik új eleme az antiterrorista csomag elfogadása, ennek megvalósításakor – az unió közvetlen irányításával – kis létszámú hírszerzési elemző csoport kezdte meg működését. E csoport feladata az EU-tagországok partner titkos biztonsági szolgálatai vonatkozásában a terrorizmus, a biztonsági előírások tekintetében a kompatibilitás megteremtése, a szakmai-technikai összeköttetés kialakítása, továbbá az unió országait veszélyeztető új veszélyek idejében történő felismerése és koncepciók kidolgozása azok megelőzésére, kezelésére, továbbá a tagállamok idejében történő felkészítése a veszélyek kezelésére.

Az uniós tenni akarást máris igazolja, hogy a bevont EU-tagállamok – nem teljes körűen – közvetlen hírszerzési, felderítési és elhárítási információkat, adatokat cserélnek egymás között, illetve a fegyveres konfliktusokkal, terrorizmussal, menekültügyekkel, az energiaválsággal kapcsolatosan részadatbázist hoztak létre, működtetnek.

Mind ez – ismervé az Egyesült Államok és az unió hosszabb távú viszonyát – akár jelentős előrelépésnek tekinthető annak ellenére, hogy nem új intézményeket hoztak létre, hanem inkább a már létezők jobb és valódi kihasználására, hatékonyságuk fokozására törekszenek. Az Európai Unió ezen új döntése (csoport, szakmai együttműködés stb.) kezdeti alternatívája lehet majd mind a NATO-nak, mind Amerikának a közös védelem terén.

Az Egyesült Államok és az unió – a korábbi érdemi közösségi és partnerszolgálati együttműködés hiánya miatt – vélhetően igen nagy árat fizet azért, mivel idejében nem ismerték fel, nem értették meg, hogy a nemzetközi terrorizmus ellen sokkal hatékonyabban, továbbá nem tagországi szinten, hanem inkább egymással, továbbá az ENSZ-szel, illetve a NATO-val tevételesen együttműködve kell és szükséges fellépni.

Mind az összehangolt titkosszolgálati információgyűjtő és adatszervező tevékenység kapcsán, mind pénzügyi szempontból is eredményes és használható

lenne hazánknak a közös uniós hadsereg felállítása. Az EU rangját, a világpolitikában elfoglalt helyét, szerepét erősítené a közös hadsereg megvalósítása. Így az unió sikeresebben léphetne fel érdekei érvényesítésére a közösséget fenyegető veszélyek ellen, továbbá a közös fejlesztéseken, beszerzéseken, illetve a közös erő fenntartásán keresztül spórolhatnának is az EU-tagállamok.

Az EU-nak manapság formálisan vannak ugyan a tagállamok által kiállított gyorsreagálású hadtestei, de azok továbbra is nemzeti önállóak, kapcsolatok más uniós nemzeti erőkkel formális. Európa a közös haderejével szimbolizálhatná egységét, sokkal erőteljesebben léphetne fel érdekei képviselésére. Az irány mindenestre egyértelműen a globalizáció magasabb szintje felé mutat. Mindez persze a „nemzeti szuverenitás” egy részéről való lemondással jár, továbbá a saját helyett a közös beszerzések, fejlesztések kerülnének előtérbe.

Az unió közös hadserege felállításának sorsa az orosz katonai fejlemények aktivitása tükrében azonban kétségessé válhat.

A gyakorlati hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer általános megközelítésben

Az információgyűjtés és adatszerzés kialakításánál elsődleges cél a nemzeti és a szövetségesi elképzelések összhangjának megteremtése, majd a kompatibilis irány kijelölése és a problémamegoldás. A munka szempontjából döntő fontosságú, hogy a – magyar titkosszolgálatok által megszerzett és az együttműködés megfelelő mélységében a szövetséges külföldi partnerek által biztosított – információkat és adatokat objektíven elemezzék, értékeljék, és csak ezt kapja meg a kormány. A biztonsági döntések optimális és hatékony megalapozása érdekében e tevékenységet olyan hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszernek kell végeznie, amely alkalmas gyors, integrált hírszerzési, felderítési és elhárítási informálásra, a kormányzati intézkedéshez kellő hírszerzési, felderítési és elhárítási információk és adatok rendszeres, átfogó tudományos-szakmai elemzésére, értékelésére. A hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer a hatékony működése során – a maga eszközeivel – képes támogatni a hosszú távú nemzeti hírszerzési és felderítési koncepciók és stratégiák kidolgozását, a közép- és rövid távú felderítési feladatok meghatározását, az információgyűjtés és adatszerzés összeegyeztetését. Mindez összességében szükséges ahhoz, hogy a hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer képes legyen feladatát betölteni, emellett a nemzeti és a szövetségesi törekvések és célok hatékonyan valósuljanak meg.

A hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer működése során legfontosabb az állam biztonsági stratégiai és taktikai döntéseinek az előkészítése, illetve az állam döntéshozatalhoz⁷ szükséges és kellő mértékű információkkal való ellátása, megalapozása, törekedve az indokoltnál nagyobb humán erő alkalmazásának elkerülésére és a párhuzamos hírszerzés és adatgyűjtés megszüntetésére a kiemelt szakmai területeken. Így a konkrét döntéshozatal áttekinthetőbbé, hatékonyabbá válik. E területek átfogják a terrorizmus, a kábítószer-, a fegyverkereskedelem, az illegális áru- és emberkereskedelem, a gazdasági migráció, a proliferáció, a szervezett bűnözés, a számítástechnikai, informatikai és az adattároló, kommunikációs rendszerek elleni támadhatóság szinte teljes vertikumát. E hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszerhez tartozó szervezetek – az információgyűjtő és adatszervek, koordináló szervek és a titkosszolgálatok – keretében a hazai nemzetbiztonsági partnerek által megszerzett és az együttműködő szövetséges külföldi partnerek által szolgáltatott biztonsági jellegű információk kormányzati szintű összegzése, illetve értékelése történik. Az ezt koordináló szervezet(ek) részéről elengedhetetlen követelmény a titkosszolgálatok hazai és külföldi információgyűjtés és adatszervek területén végzett munkájának összehangolása, a titkosszolgálati stratégiai célok folyamatos figyelemmel kísérése és szükséges mértékű pontosítása.

Célszerű olyan közös adatbázist működtetni, amely lehetővé teszi a titkos információgyűjtést és adatszervek folytató és ahhoz közvetlenül kapcsolódó feladatokat végrehajtó szervek vonatkozásában a nemzetbiztonsági és bűnüldözői műveleti tevékenységgel összefüggő információk és adatok megosztását.

A megfelelően kiépített és működtetett hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer stratégiai célja, hogy az ország, de a szövetséges partnerek külső, belső biztonságát érintő információk – a számunkra jelentős világpolitikai, a világgazdasági tendenciákról, a regionális válságfókuszokban kialakult helyzetéről stb. szóló információk – az állami (kormányzati) döntéshozókhöz, a polgári és katonai felső vezetéshez rendszeresen, aggregált formában eljussanak.

⁷ A jelenlegi kormányzat munkájában a hírszerzés helye és szerepe gyökeresen megváltozott. Az információszerveztől a kapcsolatépítésen át a befolyásolás irányába átrendező *hírszerzési irányok* jelentőségének súlya egyre növekszik. A *titkosszolgálati célok* tartalmi súlypontjai ugyanakkor a bűnüldözésen, a bűnmegelőzésen, a védelmen át a politika irányába rendeződnek át. Az előző súlyponteltolódások és -átrendeződések majd mindegyike megtalálható a napjainkban tapasztalható veszélyek kezelése során (menekültügy, migráció, „népvándorlás”). Mindezek alkalmazásának hatékonyságát növelheti még a régi, bevált katonai szervezési-irányítási technikák, módszerek és erők újbóli alkalmazása.

A hazai titkosszolgálatok szakmai tevékenységének (hírszerzés és elhárítás) közép- és rövid távú meghatározásához, illetve (végrehajtás) tervezéséhez – kormányzati szinten, az állam teljes titkosszolgálati szervezeti rendszerére vonatkozóan – differenciált, szakszerű hírszerző, felderítő és elhárító feladatok meghatározására, stratégiai, taktikai és technikai nemzetbiztonsági hírigény⁸ megfogalmazására van szükség.

A biztonsági hatásokra (fenyegetés, veszélyek-kockázatok) vonatkozó titkosszolgálati munka (alkalmazkodás és kezelés) során az információgyűjtés, adatszerzést koordináló szervezet minden releváns nyílt, bizalmas és titkos tartalmú információt, adatot, valamint az államot (kormányt) és a szövetségeseket érdeklő külső és belső információt megkap. E szervezet – a hozzá érkező nemzetbiztonsági információk alapján – megszervezi a kormány eseti, illetve rendszeres informálását, és végzi a titkosszolgálatok bevonásával a nemzet biztonságát érintő, kormányzati döntéseket előkészítő összefoglaló-értékelő jelentések, intézkedési tervek, átfogó-értékelő elemzések, helyzetértékelések és prognózisok kidolgozását, és irányítja a szövetséges partnereinkre tartozó információk eljuttatását.

Az adott feladatot ellátó titkosszolgálat működése során a koordináló szervezet haladéktalanul informálja a polgári és katonai felső vezetést, az információgyűjtést és adatszerzést koordináló szervezetet, a társ hazai és külföldi biztonsági szolgálatok vezetőit, ha a nemzet és/vagy a szövetség érdekeit jelentősen befolyásoló, vagy annak közvetlen veszélyeztetésére utaló információ és adat kerül a birtokába. Továbbítja még a nemzeti, szövetségesi érdekek sérelmére, de nem közvetlen veszélyeztetésére utaló, valamint az ország, a szövetség biztonságával, biztonságpolitikájával, nemzetközi megítélésével és fontosabb gazdasági céljaival közvetlenül összefüggő információkat és adatokat.

A vázolt hírszerzési, felderítési és elhárítási rendszer működésének várható eredménye az lehet, hogy kialakul és készség szintjén megvalósul a hazai és a szövetséges (külföldi) társszolgálatokkal, partnerekkel az állami (kormányzati) és szövetségesi hírszerzési, felderítési és elhárítási információgyűjtés mezo- és mikroszintű tervezése és kellő rutinnal történő végrehajtása. Csak ezáltal válhat összehangolttá, stabilá a hazai állami (kormányzati) és a szövetséges döntéshozók hírszerzési, felderítési és elhárítási jellegű informálása, objektív, szakmailag és tudományosan megalapozott döntés-előkészítési rendszere.

⁸ Hírigény = műveleti információ és adat.

A releváns hírszerzési, felderítési és elhárítási információk és adatok birtokában az illetékes polgári és katonai vezetés tudtával a titkosszolgálatok belföldön és külföldön azonnali feltáró, illetve ütemezetten végrehajtandó preventív és akadályozó (megszakító, megszüntető, felszámoló) intézkedéseket és akciókat foganasítanak.

A titkosszolgálati munka korszerűsítésének alapja

A nemzeti biztonsági stratégia, a nemzeti katonai stratégia és az ezekre épülő ágazati stratégiák keretei között a magyar állami nemzetbiztonsági szolgálatok kötelező feladata Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek törvényes érvényesítése.

A magyar nemzetbiztonsági szolgálatoknak – az ország NATO- és EU-tagságából adódóan – a szövetség országainak polgári és katonai nemzetbiztonsági szervezeteivel szorosan kell együttműködniük. Az állami titkosszolgálati politikának érvényesülnie kell a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységi irányainak, feltételeinek és a szolgálatok korszerűsítésének, valamint az alkalmazható eszközrendszer és módszer kijelölésében.

A polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok korszerűsítésénél a hatékonyság, az eredményesség, a megelőzés és a gazdaságosság növelése a cél, ennek során meg kell felelni a szövetségesi tagságból adódó feladatoknak és együttműködési követelményeknek.

A nemzetbiztonság reformja a szervezeti rendszer újragondolásával

Továbbra is fontos a nemzetbiztonsági munka reformjához a hazai szolgálatok tevékenységének, szervezetrendszerének, struktúrájának újragondolása. Ehhez, illetve a hatékony nemzetbiztonsági tevékenység érdekében a magyar fegyveres erőt és rendvédelmi szerveket (benne a nemzetbiztonsági szolgálatokat) egységes rendszerben kell szemlélni, különösen azok szakmai működését, tevékenységi körük elhatárolását, feladatellátásuk személyi, tárgyi és műszaki erőforrásait illetően.

A polgári és a katonai titkosszolgálatok működési területük szerinti elkülönítése továbbra is indokolt. Viszont a hírszerzés, a felderítés és az elhárítás stratégiai irányítását, a tevékenységek koordinálását a törvényi alapfeladatok

és az új biztonsági hatások (fenyegetések, veszélyek-kockázatok) megismeréséből és felismeréséből eredő feladatok struktúrája, azok együtt történő kezelése, a tevékenységi irányok összefüggő volta, az elméleti és gyakorlati titkosszolgálati módszerek azonossága, több hatás (fenyegetés, veszély-kockázat) egyidejű kezelése miatt – hosszabb távon – *megfontolandó integrálni, egy tagolt szervezeti egységben végezni*. Ez a közös struktúra jelentősen növelné a nemzetbiztonsági tevékenységben alkalmazott eszközrendszerek és módszerek eredményességét, az információk kölcsönös cseréjét és kormányzati hasznosíthatóságát, költségtakarékos működtetését.

A nemzetbiztonsági szakmai munka hatékonyságában akkor várható döntő fordulat, ha a változtatásoknál, a nemzetbiztonsági munkában (a hírszerzés, a felderítés és az elhárítás) az információs komponens, illetve az értékelés-elemzés meghatározó szerephez jut.

Ahhoz, hogy a magyar titkosszolgálatok mind a hazai szakma, közvélemény, mind a szövetségesi rendszer „elismerését” kivívják, a következő területeken szükséges határozott előrelépést tenni. A hírszerző, felderítő munkában a *humánfaktor* szerepét *növelni kell*. A gyakorlati szakmai *képességet erősíteni szükséges* a művelési erők, eszközök hatékonyabb, korszerűbb alkalmazására. Elengedhetetlen az *értékelés-elemzés hatékonyságának* növelése, amely a „szűrő-kutató-felderítő” munkának ad „új értelmet”. A magyar szolgálatoknak jobban fel kell készülniük *krízishelyzetben, azonnali reagálás esetén* megfelelő *reagálóképességre*, amellyel a helyzetet azonnal, hatékonyan, korszerűen kezelni tudják.

Összességében nélkülözhetetlen a jelenlegihez képest *teljesen új titkosszolgálati szemlélet* meghonosítása és érvényre jutása.

Ehhez a jelenlegi nemzetbiztonsági szemléletet meg kell változtatni, el kell ismerni, hogy mind a hírszerző, felderítő, mind az elhárító munka (szolgálat) alapján véve információs tevékenység: a meglévő, szakosodott hírszerző, felderítő és elhárító képességekkel (kapacitásokkal) megbízható – a kormányzati (nemzeti) hírigényekhez igazodó – információk és adatok szolgáltatása elengedhetetlen.

Összegzés

Egy adott ország titkosszolgálatainak mindennapi tevékenységét a nemzeti kül- és biztonságpolitika, továbbá a képviselt nemzet érdekei, értékei határozzák meg. Nem kisebbítve persze a hírszerző, felderítő és elhárító munka

jelentőségét, értékét, de az adott ország biztonsága szempontjából igazi jelentőségük mégis inkább a katonai taktikai, stratégiai, nagyhatalmak esetében hadászati előrejelzéseinek van.

E szerint – a katonai mellett – a polgári hírszerző, felderítő és elhárító szervek munkájának jelentősége egyáltalán nem csökkent. A tanulmány megállapítja ugyanakkor, hogy – a napi politikai, továbbá a mindennapok pénzügyi-gazdasági eseményei (nehézségei) közepette – a hírszerzés, felderítés és elhárítás szükségességét (értelmét, illetve kvázi értelmetlenségét) még mindig nem ismerték fel/el. A médiában (szerencsére Magyarország esetében ritkán) néha felszínre kerül ugyan egy-két hírszerzési, felderítési és elhárítási esemény (eredmény), sajnos azonban az igazi szakmai sikerek és eredmények (épp az érték igazolására) legtöbbször mégis elmaradtak, részben azok információvédelme, minősített volta miatt.

Többszörösen is igazolt, hogy a hazai titkosszolgálatok munkájára szükség van, ezt az országhatárainknál, de a távolabbi régiókban zajló események is alátámasztják. Itt szükséges megemlíteni, hogy hírszerzésünk, felderítésünk és elhárításunk munkájának „eredményeként” így idejében és kellő mélységében szereztünk tudomást, fel tudtunk készülni például a romániai, a délszláv, az ukrán/orosz, de akár a napjainkban zajló – nagyon helyesen kiemelten kezelt – migrációs, gazdaságimenekült-áradat, újkori „népvándorlás” eseményeire és történéseire. Mindezek az események és azok hatásai érintették, többletterhet róttak hazánkra is (menekültáradat, segélyszállítmányok, védelmi átcsoportosítás stb.).

Mindezen tények napjainkban is igazolják a hazai titkosszolgálatok – az esetenként előforduló szakmai bírálatok, hibák, hiányosságok mellett – tevékenységének szükségességét. Vélhetően a hazai titkosszolgálatok munkája által hazánk védelmi ereje – szűkös költségvetési forrásaink mellett – folyamatosan növekszik, a régió, a térség biztonsági fenyegetései a tudomásunkra jutnak, felszínre kerülnek, e nélkül a régi és új biztonsági fenyegetések hatása sokkal nagyobb lenne; az ország a térség, a régió stabilizáló, meghatározó tényezőjévé válik. Elmondható, hogy csak nyílt információk és adatok kapcsán a társadalmi-politikai döntést nem lehet meghozni, hiszen azok torzok (hamisak, félrevezetőek, tévesek) is lehetnek. Mindehhez a hazai titkosszolgálatok eredményesen járulnak hozzá, a releváns titkosszolgálati információkat, adatokat mind a döntés-előkészítés során, a politikai döntéshozatalban, mind a feladat-végrehajtásban, mind számos területen (gazdaság, tudomány, kereskedelem stb.) hasznosítani, Magyarország vezetése értékelni tudja.

IRODALOM

Dávid Ferenc: Biztonságpolitikai hangsúlyok a polgári nemzetbiztonsági szférában 2001 és 2010 között. *Hadtudomány*, 2013/1–2.

Hetesy Zsolt: Másodlagos nemzetbiztonsági kihívások. *Hadtudomány*, 2013/1–2.

Izsa Jenő: Javaslatok a nemzetbiztonsági/titkosszolgálati stratégia kidolgozásához. *Hadtudomány*, 2007/1.

Izsa Jenő: A hírszerzés céljáról és rendszeréről. *Hadtudomány*, 2009/1–2.

Kissinger, Henry: World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History. Penguin Books, 2014

Lénárt Ferenc: Biztonság, nemzetbiztonság. *Új Honvédségi Szemle*, 2001/1.

Lénárt Ferenc: Hazánk felkészülése a XXI. századi biztonsági kihívások kezelésére. *Új Honvédségi Szemle*, 2004/5.

Lénárt Ferenc: Az új típusú nemzetbiztonsági információgyűjtés stratégiája. *Új Honvédségi Szemle*, 2004/8.

Lénárt Ferenc: Nemzeti Biztonsági Stratégiánk megvalósításának eszközei. *Új Honvédségi Szemle*, 2004/10.

Lénárt Ferenc: Az átalakuló nagyhatalmi hírszerzés. *Új Honvédségi Szemle*, 2007. április

Lénárt Ferenc: Változó világ – fejlődő hírszerzés és elhárítás. *Hadtudomány*, 2007. szeptember

Lénárt Ferenc: A magán-titkosszolgálati tevékenység és a biztonság. *Új Honvédségi Szemle*, 2007/11.

Lénárt Ferenc: A magán titkosszolgálatok hazai megjelenése és működése. *Hadtudomány*, 2008-e-5.

http://www.zmne.hu/kulso/mhthadtudomany/2008_e_5.pdf

Lénárt Ferenc: A titkosszolgálatok és a válságkezelés. A titkosszolgálati tevékenység újraértelmezése. *Hadtudomány*, 2010-e. www.mhth.eu/hadtudomany/2010/2010_elektronikus/2010_e_6.pdf

Lénárt Ferenc: A titkosszolgálatok hatékony feladat-ellátási rendszere, különös figyelemmel a gazdasági és pénzügyi válságok kezelésére. *Belügyi Szemle*, 2014/2.

Szalai Gábor: A nemzeti hírszerzés és a magánszektor kapcsolatának alapkérdései az USA-ban. *Hadtudományi Szemle*, 2008/2.

A Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1035/2012. (II. 21.) kormányhatározat
A Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájának elfogadásáról szóló 1656/2012. (XII. 20.) kormányhatározat